

Södertörns högskola | Interkulturell lärarutbildning mot förskola,
kombinationsutbildning Utbildningsvetenskap C 30 hp
Examensarbete 15 hp | Estetik | vårterminen 2012

Lera för livet i lek & utforskande

– En studie om pedagogers syn på estetiskt arbete i förskolan

Av: Eva Sälling
Handledare: Åsa Larsson

Innehåll

Clay for the life of play & exploration – a study of teacher´s views on the aesthetic work in preschool	3
Lera för livet i lek & utforskande - en studie om pedagogers syn på estetiskt arbete i förskolan	4
1. INLEDNING	5
1.1 Skolverket	6
1.2 Värdegrund	7
2. BAKGRUND	7
2.1 Kunskap enligt Aristoteles	7
2.2 Nyare teorier om kunskap	7
2.3 Begrepp	9
2.3.1 Estetik	9
2.3.2 Estetiska läroprocesser	9
2.3.3 Pedagoger	9
2.3.4 Värdegrundsarbete	9
2.3.5 Lera	10
2.3.6 Bild	10
2.4 Tanketraditioner som präglat svensk förskola	11
2.4.1 Uppfostra till det sinnliga och konstnärliga	12
2.4.2 Synen på kunskap	12
2.4.3 Om kreativitet och lärande	12
2.4.4 Kreativitet under ansvar bygger demokrati bland barn	13
2.5 Modern forskning om estetiska läroprocesser	14
2.5.1 Människans åtta intelligenser	14
2.5.2 Kommunikationsbegrepp	15
2.5.3 Tre olika synsätt på barn	16
2.5.4 Lärande i grupp	16
2.5.5 Bildens betydelse för barn	17
2.5.6 Att uttrycka sig etiskt kan även vara slöjd	17
2.5.7 Ur en Arteteristas synvinkel	17
3. SYFTE/FRÅGESTÄLLNINGAR	18
3.1 Frågeställningar	19
4. METOD	19
4.1 Genomförande	19
4.2 Urval och informanter	21
4.2.1 Presentation av informanterna	21
4.3 Bearbetning och analys	22

4.4 Etiska aspekter.....	23
5. RESULTAT OCH ANALYS.....	24
5.1 Estetisk verksamhet.....	24
5.2 Pedagogers förhållande och syn på lera i förhållande till pedagogik.....	27
5.3 Hur använder sig pedagogerna av lera?	28
5.4 Lära tillsammans	29
5.5 Lera, lärande och språk	30
5.6 Barnens uttrycksmedel	30
5.7 Miljön och lera	31
5.8 Observationsschema.....	32
5.8.1 Observation	32
5.8.2 Min slutsats av observationen	34
6.1 Litteraturval	35
6.2 Slutsats utifrån forskningsfrågorna	35
6.3 Slutord	37
6.4 vidare forskning.....	37
7. REFERENSER.....	38
Litteraturförteckning	38
8. BILAGOR	40
8.1 Brev till informanter.....	40
8.2 Intervjufrågor:	41

Title: Clay for the life of play & exploration – a study of teacher's views on the aesthetic work in preschool

Author: Eva Sälling

Mentor: Åsa Larsson

Term: Spring 2012

Clay for the life of play & exploration – a study of teacher's views on the aesthetic work in preschool

This study intends to examine teacher's thoughts and perception of esthetic activities at preschools. I have chosen to restrict the esthetic area to the significance and function of clay to the teachers and children. On the basis of the belief that children can, and need access to a variety of ways to express themselves, we used the interviews to take part of teachers work and thoughts concerning clay, and the esthetic work. I have in this qualitative study addressed four questions: How do the teachers use clay in preschool activities? What do the teachers think about clay as a tool in the educational work at the preschool? Are the teachers working from the perception of children's rights to express themselves in different ways and with the help of different tools? What function does clay fill for the children?

I have interviewed eight teachers and taken part of both older and more recent theories around children and the creativity in esthetic contexts. The result is that clay is a valuable tool for the children and it could work as a tool in the educational work at the preschool. The teachers use the clay to give the children the opportunity to use their creativity, to explain and to talk in a group and also to get to know the material. The teachers have the belief that clay and other esthetic activities can contribute to the language development and give the children more ways to express themselves verbally and with the help of images. My study shows that it depends on the single teacher's interest and engagement on how big a part of the esthetic activities the child is allowed to take part in, and also how the work with clay is modulated. Furthermore, it looks like there is good access to both clay and opportunities for the children to create in different ways using different materials. The teachers in this study have different experiences and all do not see the clay as the most useful form of esthetic work, but can see that it works as a useful material and complement to other creative material at the preschool.

Keywords: Clay, Aesthetically work, Teacher's, Modes of expression, Communications

Titel: Lera för livet i lek & utforskande – en studie om pedagogers syn på estetiskt arbete i förskolan

Författare: Eva Sälling

Handledare: Åsa Larsson

Termin: Våren 2012

Lera för livet i lek & utforskande – en studie om pedagogers syn på estetiskt arbete i förskolan

Uppsatsen avser att undersöka pedagogers tankar och uppfattning om estetisk verksamhet på förskolan. Jag har valt att begränsa det estetiska området till vad lera har för betydelse och funktion för pedagoger och barn. Utifrån en tro att barn kan och behöver få tillgång till en mångfald sätt att uttrycka sig har jag använt mig av intervjuer för att ta del av pedagogers arbete och tankar kring lera och det estetiska arbetet. Jag har i den här kvalitativa studien riktat mig mot fyra frågeställningar: Hur använder sig pedagoger av leran i förskoleverksamheten? Vad anser pedagoger om leran som ett verktyg i det pedagogiska arbetet på förskolan? Arbetar pedagoger utifrån ett tänkande om barnens rätt att få uttrycka sig på olika sätt och med hjälp av olika uttrycksmedel? Vilken funktion fyller leran för barnen? Jag har intervjuat åtta pedagoger och tagit del av både äldre och nyare teorier kring barn och skapande i estetiska sammanhang. I resultatet framkommer det att leran är ett värdefullt hjälpmedel för barnen och kan fungera som ett verktyg i det pedagogiska arbetet på förskolan. Pedagogerna använder leran för att ge barnen möjlighet att använda sin kreativitet, få berätta och samtala i grupp och lära känna materialet. Pedagogerna har den tron att lera och annan estetisk verksamhet bidrar till barnens språkutveckling och ger barnen fler sätt att få uttrycka sig verbalt och i bildform. Min studie visar på att det beror på den enskilda pedagogens intresse och engagemang hur stor del av en estetisk verksamhet barnen får ta del av och även hur arbetet med lera ser ut. Vidare ser det ut att finnas en god tillgång till både lera och möjlighet för barnen att skapa på olika sätt och med olika material. Pedagogerna i min studie har olika erfarenheter och alla ser inte just leran som den estetiska form de väljer i första hand men de ser att den fungerar som ett användbart material och komplement till annat skapande-material på förskolan.

Nyckelord: Lera, Estetiskt arbete, Pedagoger, Uttryckssätt, Kommunikation

1. INLEDNING

”Lera är kropp, kropp är liv, liv är utveckling.” (Norman, 2008 s 7)

Så inleder Charlie Norman sin inspirationsbok om keramik och får i alla fall mig att förundras över hur ett så enkelt material kan påverka oss människor. Leran som inte heller självklart talar om vad du ska göra med det används alltmer inom förskolepedagogikens väggar.

Inom förskolans verksamhet och pedagogisk verksamhet med barn finns det tillgång och möjlighet till estetiska uttrycksformer såsom musik, rörelse, bild och form. Inom dessa uttrycksformer är jag av den tron att barnens lärande kan utvecklas och att barnen får ta del av både ett kulturellt och ett rikare sätt att uttrycka sig. Under lärarutbildningen har jag tagit del av en mångfald vetenskaplig litteratur som visat sig innehålla intressanta teorier kring barns lek, utveckling och kreativa förmåga. Exempelvis Camilla Björklunds bok om barns tidiga matematiska tänkande där lärarens roll för barnets utveckling får uppmärksamhet (Björklund 2009). Jag har diskuterat tillsammans med mina kurskamrater och läst en mängd kurslitteratur om barn, natur, psykologi, matematik, språk, genus med mera samt deltagit i olika seminarium. Alltihop tillsammans har fått mig att bredda mina kunskaper och gett mig nya perspektiv kring barns utveckling. Arbetet med barnen på förskolan är en pågående process där det gäller att reflektera och förnya sina kunskaper.

Jag har själv under mina år som pedagog på förskolan funderat kring lärande som sker kring barnens skapandeprocesser, som jag tycker är en viktig del av arbetet. Jag tror att kreativitet föder en lust att lära och är betydelsefullt för barnens utveckling. Jag vill i mitt framtida arbete ha ett öppet förhållningssätt till olika former av kreativa idéer och utforskande som kan bidra till lärande på olika sätt. Jag har eftersökt mer forskning och nya tips och idéer kring arbete med lera och keramik med barn, upptäckt att utbudet inte är stort, och ställt mig frågande inför detta. Det finns mängder av litteratur kring barns utforskande och kreativitet men väldigt få är inriktade på lera som ett verktyg i pedagogiskt arbete. Då jag tror att fler pedagoger är nyfikna och intresserade av detta ämne ser jag nu en möjlighet att ta reda på i det här examensarbetet vad pedagoger tänker kring lera och keramik och vilka erfarenheter som de kan dela med sig.

Under åren med barn på förskolor har jag alltid använt mig av trolldag, playdoo-lera och färgade lerstavar för att möta barnen i ett ”skapande rum”. Utomhus finns tillgång till sand, vatten och jord som barnen naturligt använder sig av i sina kreativa lekar eller undersökande. Vid vissa stränder finns blålera som fascinerar både vuxna och barn. Det har blivit alltmer

populärt att även använda rödlera, grå-lera och andra former av lera inom förskolans verksamhet, det ger barnen ytterligare en möjlighet att få uttrycka sig på olika sätt.

Jag gick en kurs med keramisk inriktning när jag var liten och minns att det var ett spännande men ett knepigt material. Mitt intresse väcktes för lera åter igen när jag arbetade på fritidshem och vi fick köpa in en drejskiva. Barnen riktigt lyste när de fick sitta där och känna, klämma och kladda ner sig i sitt skapande. Under ett helt år fick jag i uppdrag att på min förskola öppna och driva lerverkstad med barnen. Där började mina tankar kring lärandet och vad vi får ut av att använda leran som ett verktyg i vårt pedagogiska arbete. I det arbetet såg jag att barn spontant sätter sig och arbetar med lera om vi erbjuder dem lera som ser inbjudande ut och gärna i olika former.

Ylva Ellneby som är special- och talpedagog har skrivit böcker som bland annat handlar om barns språkliga utveckling menar att genom lek med sand, lera, deg, måleri tränas bland annat barnens synsinne och handmotorik (Ellneby 2007, s.93,113). För att lära sig läsa och skriva behöver syn och händer samspela och all språklig grund behöver tränas redan när barnen är väldigt små.

Jag är inför det här examensarbetet intresserad av att lära mig mer om vad andra pedagoger tänker om lera. Genom att forska kring estetiskt arbete med barn kan det leda mig och andra till vidare förståelse för hur vi som pedagoger kan utveckla vår kunskap om lera, dess egenskaper och användningsområde tillsammans med barnen på förskolan.

1.1 Skolverket

Skolverket har skrivit ett stödmaterial som belyser att forskning visar på att värdegrundsarbetet brister i många förskolor och skolor (Skolverket, 2011, s. 3). Utifrån det materialet tänker jag att det är ett större behov för samhället att ta del av förskolornas arbete. Förskolan behöver bli bättre på att marknadsföra sig och visa vad de gör för barnen samt belysa en del av pedagogers tankar kring förskolans mål och arbete. Författarna i rapporten menar att arbetet handlar om att i praktiskt arbete utveckla ett förhållningssätt som ska bygga på demokratiska värderingar. Det ska synas i den pedagogiska vardagen och i våra aktiviteter på förskolan att vi lyfter den sociala kompetensen hos barnen och ett lustfyllt lärande ska möta deras vardag. Synen på kunskap ska ses på ett sätt så att de blir en helhet och inte ett isolerat arbete. De betonar vikten av lärandet tillsammans med andra där meningsfulla sammanhang speglas (Skolverket, 2011)

1.2 Värdegrund

I Lpfö-98 rev 2010, läroplanen för förskolan beskrivs värdegrund och uppdraget bland annat så här: *”En viktig uppgift för verksamheten är att grundlägga och förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på. Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan könen samt solidaritet med svaga och utsatta är värden som ska hållas levande i arbetet med barnen”* (Skolverket Lpfö, rev 2010 s 4).

2. BAKGRUND

Under rubriken bakgrund kommer jag att ta upp filosofiska tankar kring kunskapsbegreppet samt synliggör några teorier kring det estetiska ämnet. Jag har valt att ta upp några av de forskare och tänkare som kopplar estetiskt arbete med barn i sina böcker i det här kapitlet men återkommer till dem i senare delar av uppsatsen. Här kommer även historiska och moderna teorier att tas upp samt begrepp jag behandlar i den här uppsatsen.

2.1 Kunskap enligt Aristoteles

Svenaenus beskriver Aristoteles kunskapssyn med syftet att fördjupa människor i hur vi kan förklara vår praktiska eller tysta kunskap med hjälp av filosofin (Svenaenus 2009).

Aristoteles kunskapsformer och hans nikomachiska etik delar upp kunskaper i olika områden. Det var cirka 2300 år sedan Aristoteles valde ut episteme, techne, fronesis, sofia och nous som kunskapsformer. Episteme ger han namnet för den vetenskapliga kunskapen, en slags påståendekunskap. Techne menade han är en kunskap som präglas av färdighet, att veta hur man gör saker, praktiskt och produktivt. Fronesis kallade han den praktiska klokheten och det goda omdömet hos människor. Sofia var visdomen och en filosofisk kunskap och sist Nous som stod för människors intuition och insikt i förnuftet (Svanaenus, 2009)

2.2 Nyare teorier om kunskap

Enligt läroplanen ska förskolan ge barnen tillfällen att utveckla sitt skapande och förmågan att uttrycka sig i dans, bildskapande, sånger, dramalek och musik (Skolverket Lpfö, 2010).

Eva Änggård hävdar i artikeln ”Ta skapandet på allvar” att i en läroprocess med estetisk inriktning används alla dina sinnen och vi lär med hela kroppen (Änggård, 2012). Hon belyser

att barnen kan ta till sig kunskap bättre genom att vara aktiva genom en process istället för att bara matas med information. Kunskapen byggs upp genom att den bearbetas och blir till barnets egen nya kunskap (Änggård, 2012).

Många förskolor i Sverige idag har intresserat sig för Loris Malaguzzi och det arbetssätt som de har utvecklat i staden Reggio Emilia i Italien. Där kan man upptäcka eller få syn på att de använder en mångfald material till barnen som vi inte är vana vid här i Sverige på samma sätt, däribland lera som ett bildskapande material. Loris Malaguzzi och Reggio Emilia-förskolorna menar att ett barn ska erbjudas många möjligheter och att barn inte bara har ett utan hundra språk att erövra (Rinaldi, Carla 2011 s 30). Fokus ligger på miljö och synen på att barn kan.

För att förstå vad som händer när barn lär sig olika saker menar metodik- och pedagogikläraren Wehner-Godée att när en form i barnets tankar associeras till något helt annat, och i nästa stund byter skepnad, är det också ett gott tecken på att något nytt börjar hända i barnets huvud (Wehner-Godée, 2003, s. 93). Läroplanen för förskolan betonar vikten av att pedagoger synliggör lärande och ger vägledning och stimulans som tar sig uttryck i att barnen får erövra nya insikter och kunskaper. För det behöver pedagogerna sträva efter att erbjuda barnen olika språk- och former av kunskapstillägnande (Skolverket Lpfö, 2010, s. 7). Nöjd skriver i en artikel i tidningen Förskolan om hjärnans påverkan av ägnande åt estetiska aktiviteter (Nöjd, 2012). Hon hänvisar till Ullén som är professor och hjärnforskare och hans forskning kring hur hjärnan hanterar musik, inläring, kreativitet med mera. Ulléns forskning har visat på att aktiv träning av musik verkar ge en spridning till olika delar av hjärnan. Det i sin tur gynnar inläring av olika slag, till exempelvis språket.

Nöjd undrar om det då kan ge samma spridning när människor tecknar eller idrottar.

Dagens forskning visar inte allt om vad som händer i hjärnan vid olika inläranden och minst vet forskarna om barns hjärnor när de lär sig saker och där menar professor Ekman i neurokemi, att vi borde ha en ny typ av lärarutbildning där flera yrkeskårer samarbetar. Alltsammans för att få bättre resultat på forskning kring barns tänkande och istället för forskning gjord på djur och äldre hitta möjlighet att studera friska barn.

Nöjd hänvisar även till Ekman i artikeln som menar att det är viktigt att hålla sin hjärna igång och ha roligt. Han menar att det verkar som måleri eller sång som personer gör själv ger utslag på mer aktivitet i hjärnan jämfört med om samma personer endast lyssnar eller tittar på. *”Hjärnan gillar att stimuleras, utmanas och överraskas. Den mår också bra av fysisk aktivitet, rätt kost och att få vila.”* (Nöjd, 2012).

2.3 Begrepp

Här kommer en förklaring till några begrepp som förekommer i min text.

2.3.1 Estetik

Enligt nationalencyklopedin(www.ne.se/estetik) är estetik en benämning som används inom konst, filosofi, litteratur etc. Ordet kommer från grekiskans *aisthétiko's* (sinnlighet eller förnimmelse) De vanligaste betydelserna för benämningen är:

- Förnimmelsekunskap
- Läran om det sköna
- Filosofisk undersökning av problem och begrepp.
- När vi talar om konstupplevelser och konst i olika former som musik, film, teater plus andra estetiska objekt.
- Empiriska undersökningar av saker som påverkar estetiska göranden

(www.ne.se)

2.3.2 Estetiska läroprocesser

Här menar jag i min text någon form av lärande för och med barn som har med det estetiska området att göra. Till exempel drama, bild, konst, musik, rörelse.

2.3.3 Pedagoger

Här menar jag alla som arbetar på förskolan och är delaktig i det pedagogiska arbetet.

2.3.4 Värdegrundsarbete

Då jag ser att värdegrundsarbete är något som förskolor måste förhålla sig till och förankra hos både pedagoger och barn tror jag att det har betydelse för pedagogers planering av verksamheten. I min studie kopplar jag i det här fallet värdegrundsarbete med tanke på det estetiska utbudet som barn får ta del av i förskolan.

Värdegrundsarbetet går ut på att förskolan ska arbeta med förhållningssätt som ska bygga på demokrati och prägla förskolans och skolans vardag. Enligt skolverket betyder värdegrundsarbetet även att:

”värdegrundsarbetet i förskolan och skolan är alltså ett med själva undervisningspraktiken och kan därför inte utgöra ett särskilt eller isolerat arbete. Detta förutsätter en syn på kunskap och lärande som något som sker tillsammans med andra.” (Skolverket, 2011, s. 8-9)

2.3.5 Lera

Enligt nationalencyklopedin(www.ne.se/lera) är lera en finkornig jordart där minst 15 % av vikten utgörs av små lerpartiklar. Det finns olika sätt att dela in lera:

- Finlera med mer än 25 % innehåll av lera.
- Mellanlera som har mellan 25-40% lerinnehåll
- Styvlera som har upp till 60 % lerinnehåll
- Mycket styvlera som har över 60 % lerinnehåll
- En annan indelning kallas magra och feta leror.

Lera finns runt omkring oss i marken, på sjöbotten och att beställa för keramik tillverkning med mera. Norman beskriver leran på både ett filosofiskt och känslösamt sätt i sin bok om Keramik (Norman, 2008). Han konstaterar i sin bok att leran funnits vid människans sida länge och redan under stenåldern tillverkades kärl av keramik. Dessa kärl användes för förvaring och syrning av mat. Drejning tros komma i bruk under 6000 år f.kr i Mesopotamien och i norden först omkring 1000-/1100-talet. Senare utvecklades tekniken och människan kom på att tillverka porslin. Norman talar om primärlera och sekundärlera. Primärleran som vitaktig med grövre korn och sekundärleran som finkornig med varierande färger från svart och grått till gult och rött. Han uppmanar läsaren att även prova att använda leror som du hittar ute i naturen. Materialet lera kan enligt Norman intressera oss människor för att det så lätt formas. Han menar att leran kan påminna oss om våra egna kroppar och är ett sinnligt material. Du använder både känsel, syn och lukt och hörsel i samband med lerarbete (Norman, 2008, s. 11-14).

2.3.6 Bild

Furness som är bildlärare och konstnärlig handledare i Skarpnäcks förskolor i dagsläget har tillsammans med Reggio Emilia institutet varit delaktig i ett flertal skrifter som givits ut. I skriften Formulera(Furness 2011) visar de upp ett sätt att arbeta med språk och kommunikation på förskolorna där pedagogiken präglas av det estetiska. De vill förmedla med sin skrift att det är av stor betydelse för barnen att ha en mångspråklig och rik miljö där atmosfären är tolerant och lockar till bland annat möten mellan barn och mellan material och barn. Miljön ska stimulera till möten där lek, dans, verbala språk och teater får växla som ett litet flätverk. Barnen behöver undersöka saker och sin verklighet många gånger och sedan formulera sig på olika sätt och med olika material. I skriften får du som läsare ta del av bilder där barnen uttrycker sig med lera, bild och andra sinnliga göranden som dans och kroppspråk.

Författarna vill delge att språk kan vara så mycket mer än det vi säger och att arbetet med språk på förskolorna även är ett arbete med demokrati.

”vi behöver en teori som tar hänsyn till de ständigt föränderliga krav som dagens och framtidens samhälle ställer på oss som medborgare. Krav som innebär att vi måste betrakta oss själva som flexibla och nytänkande språkskapare” (Furness, 2011)

Änggårds (Änggård, 2006, s. 31,32) observationer visade på att leran användes som en del av ett lekprojekt och innovativt av barnen. Hennes studie visade på att i många aktiviteter i bildskapande verkar det som att den sociala gemenskapen är en viktig faktor och det som utmärker sig. Barnen föredrar att skapa tillsammans (Änggård, 2006).

Skrifter om det sinnliga och gemensamma erfarenheter mellan barn, miljö och pedagoger har inspirerats av den kunskapssyn som man använder i de kommunala förskolorna i Reggio Emilia. De nämner också att: *”meningsskapande kommunikation kan ske på olika sätt, exempelvis genom samtal, litteratur, bild, musik, drama, dans och rörelse”* (Furness, 2011). Bilden är liksom orden, ett hjälpmedel, enligt Wetterholm (Wetterholm, 1992), som vi behöver för att tolka och kunna beskriva vår omvärld. Forskning kring bilder och barn har bidragit under åren med nya kunskaper och Wetterholm menar med sin bok att vi behöver se på bildskapande som en viktig del i barnens utveckling. En av lärarna som figurerar i Wetterholms bok beskriver hur hon arbetar med bildkunskap. Genom bildämnet ser den läraren möjligheter att ta in bildens hjälp i nästan allt arbete i skolan. Allt från matematik där siffror och tal kan gestaltas i blommor eller nyckelpigor till musik där bildspråket knyter an till tecken, noter och symboler. Wetterholm verkar vara av samma mening som de som arbetar i Reggio Emilias förskolor då han på några ställen i boken beskriver hur de arbetar visuellt med barnen där. Han menar att förberedande bildövningar ger barnen möten med miljön som bidrar till ett språkligt uttryck och som ger den visuella förmågan en större chans att utvecklas (Wetterholm, 1992, s. 75).

2.4 Tanketraditioner som präglat svensk förskola

Här kommer jag att redogöra för olika teorier och tankar om lärande som präglat Sveriges utformning av barnomsorg och förskola. Jag har gjort ett medvetet val att titta på vad filosofer och andra forskare har för tankar kring det estetiska området.

2.4.1 Uppfostra till det sinnliga och konstnärliga

Steiner¹ var den filosof som förespråkade den antroposofiska uppfostringskonsten där barnen behöver läras in i den konstnärliga och sinnliga världen. Han grundade bland annat Waldorfpedagogiken och Antroposofin och var verksam i Wien i Tyskland. Antroposofin ville bli som en praktik för livet där pedagogisk verksamhet ska utformas efter vetenskaplig, social och konstnärlig verksamhet (Steiner, 1994, s. 7). Han menade att skönheten skulle gro hos barnen för att de ska få en förståelse för verkligheten. Vi pedagoger kan enligt Steiner väcka liv i barnen genom att använda en konstnärlig form av undervisning (Steiner, 1994, ss. 285-297).

2.4.2 Synen på kunskap

Deweys² pragmatiska kunskapssyn enligt Gustavsson är en syn på människan och dess kunskap som en kunskap som utvecklas i samband med kommunikation mellan människor och vi använder vår bakgrundskunskap för att kunna handla och lösa problem (Gustavsson, 2000, ss. 142-149). Dewey använde uttrycket ”*Learning by doing*” och menade med det att aktiviteten av eleven skulle uppmärksammas och vara i fokus för planering och hur undervisningen skulle genomföras i klassrummet. Han förespråkade experiment med barnen och att arbeta praktiskt både individuellt och i grupp kring arbetsuppgifter (Svedberg, 2000 s. 117-128). Deweys uppfattning är av den meningen att barn är konstnärligt uttryckande, skapande och upptäckare (Kroksmark, 2008, s. 371).

2.4.3 Om kreativitet och lärande

Genom att använda sig av leken kan barn utveckla en djupare förståelse från händelser som de själva medverkar i till en mer abstrakt inläring. Barnen använder fantasin och kan använda leran till symbollek där leran kan förvandlas om och om igen. Till exempel kan ett barn börja med att platta till lerklumpen och berätta att det är en pannkaka, en stund senare berättar han/hon stolt att det växer upp ett stort träd där ekorren ska bo och formar om ”pannkakan” till ett träd med grenar. De processer som sker inne i dig själv menar Vygotskij³ har bearbetats av aktiviteter tillsammans med andra människor. Med ett material som hjälpmedel och i en specifik miljö har du möjlighet att lära dig saker och Vygotskij belyser det sociala samt verktygen du använder som viktiga och vägledande i lärandet. Mötet med världen som han

¹ Rudolf Steiner (1861-1925)

² John Dewey (1859-1952)

³ Lev S. Vygotskij (1896-1934)

kallar medierade är en andra faktor och det tredje som situerade där han menar har med den specifika situationen eller platsen att göra. Som ännu en faktor nämner Vygotskij också kreativitetens betydelse för utveckling av lärande (2006 Strandberg s 10-12).

Genom att se på kreativiteten och fantasin som mänskliga och unika metoder hävdar Vygotskij att dessa metoder kan utvecklas i samma takt som vi skaffar oss nya erfarenheter och detta hör inte bara till barndomen utan hela livet (Strandberg, 2006, ss. 99-101).

Enligt Strandbergs tolkning av Vygotskij ska en bra miljö för barn innehålla tillgång till rum som kan möjliggöra olika aktiviteter och samspel med andra. Rummen ska inte bara se fina ut utan gagna utveckling och lärande. Det ska finnas tillgång till verktyg och tecken för att sätta igång den kulturella utvecklingen och barnet kan då få en interaktion med den givna kulturen, en kulturell medierad aktivitet som Vygotskij kallar den (Strandberg, 2006, ss. 23-30).

Enligt Smiths tolkning av Vygotskij bör barnen få tillgång att lära sig saker genom att på ett tidigt stadie möta problem, situationer, uppgifter och föremål av olika slag. De här mötena ska organiseras så att barnen har möjlighet att förstå vad de gör, rörelsefrihet och kunna använda sina sinnen eller liknande medel som underlättar förståelsen. Smith håller med Vygotskij om att barn bör ingå i sociala interaktioner med andra och menar att den andra kan vara vuxna eller jämnåriga som deltar eller hjälper till i arbetet (Smith, 2011, s. 113).

2.4.4 Kreativitet under ansvar bygger demokrati bland barn

Freinets⁴ idéer kallar vi ”Arbetets pedagogik” och hans filosofi var att bara barnen fick klart för sig vilket syfte och hur, varför och betydelsen av samarbete så fostrar vi barn till engagemang och med en känsla för samhället och människors lika värde (Svedberg 2000). Freinet ville förändra skolan och hade visionen om att låta barnen få uttrycka sig fritt, bli en del av samhället, väcka nyfikenhet hos barnen och deras lärandebehov. Han satte även ett stort värde i att ta hjälp av läromedel och utveckla barnens konstnärliga sida på olika sätt genom till exempelvis teater, skoltryckeri och dans. Kunskap ska inhämtas ute i samhället och bearbetas sedan i klassrummet. Läraren organiserar och planerar och sedan tränar barnet på att använda samma teknik i ett arbete. Freinets tankar lägger mycket krut på att använda sig av både handen och hjärnans arbete och liksom många förskolor idag såg Freinet att det var av betydelse att arbeta i verkstäder där fokus riktas till exempelvis på bild eller skrivning eller drama. Det känns som en demokratisk anda i ett Freinet-inspirerande klassrum när man läser

⁴ Célestin Freinet (1896-1966)

om honom i Boken om pedagogerna och det finns fortfarande skolor som speglar på Freinets idéer (Svedberg, 2000, s. 163-181).

Arbetsättet och den demokratiska biten känns som aktuellt även i dag om hur samhället vill att förskolan och skolan ska arbeta och den uppfattningen får jag när jag läser Svedberg och Zaars tolkning av Freinets teorier. De beskriver Freinets pedagogik och uppmärksammar det kreativa och meningsfullheten och ansvarstagandet inom lärande, människomöten och även för miljön (Svedberg, 2000, s. 163-181).

2.5 Modern forskning om estetiska läroprocesser

Här kommer jag att ta upp aktuella artiklar och forskning kring barn, estetik och lärande då jag tycker att det ger en bredare bild över mitt område och för att knyta ihop mina informanternas tankar med dagens forskning och debatt.

2.5.1 Människans åtta intelligenser

Lindström (Lindström i Svedberg 2000 s. 207-) belyser i sin text om Howard Gardner(f.1943) att vi människor är olika när vi närmar oss problem och han tar upp aspekter som att få arbeta ostörd eller tillsammans i grupp. Några människor kanske behöver göra saker konkret med hela kroppen för att få en förståelse medan andra använder sin visuella förmåga för att se på saker och ting. Gardners teori handlar om människans intelligenser och dessa är enligt honom åtta stycken:

- Den språkliga- de som har en god förmåga med sin språkliga intelligens. Rikt ordförråd, stavar bra och duktig i skrift.
- Den logisk-matematiska- de som har läggning för det matematiska och lär sig snabbt bland annat dataprogram, klassifikationer, bra på logiskt tänkande, hypoteser med mera.
- Den visuella-rumsliga- de som har lätt att använda bilder och föreställa sig saker och ting. De har en mottaglighet för linjer och former och färger och god förmåga att illustrera och orientera sig i rummet.
- Den kroppsliga-kinestetiska- de som har kan lätt hålla sin balans och har en bra kroppskontroll, ofta har ett laborativt arbetssätt som idrott eller snickerier, hantverk, drama.
- Den musikaliska- de som har lätt för att uppfatta musikaliska uttryck
- Den sociala- de som är lyhörda för andra människor och samspelar bra med omgivningen. Ofta skickliga på att läsa av andras kroppsuttryck och har ofta ledaregenskaper
- Den intrapersonella- vet sina svaga och starka sidor, möjliggör reflektion och vet ofta vad de mår bra av att göra.

- Den naturalistiska- skickliga på fakta om natur och skillnader mellan saker som kan uppfattas under mikroskåp. De har synsinne och känsel för det levande.

Gardner menar att alla har dessa åtta intelligenser i sig och kan utveckla dessa i form av en stimulerande miljö och en bra undervisning. För utveckling ska ske behövs uppmuntran och han påtrycker att det är viktigt att både lärare och föräldrar erkänner alla människors olikheter och bemöter dem därefter (Lindström I Svedberg, 2000, s.207-228).

2.5.2 Kommunikationsbegrepp

Med tanke på dagens barn och den värld de lever idag måste pedagoger anpassa verksamheten efter det samhälle och demokratiska värderingar som är aktuella. Genom att ta del av tidskrifter, forskning och utbyta erfarenheter mellan förskolor blir pedagogerna även medvetna om att ge barnen medansvar och rätten till att bidra till ett demokratiskt förhållningssätt. Det här pratar Kennedy om i en krönika i tidningen Förskolan (Kennedy, 2012, s. 37). Hon pratar om de olika begrepp vi använder inom förskolans kultur när det gäller kommunikation. Hon tar upp estetiska läroprocesser, radikal estetik och de hundra språkens perspektiv som olika kommunikationsbegrepp förskolan använder sig av. Kennedy menar att det sinnliga är som en konstens filosofi och att barnen ska få ta del av det sinnliga hand i hand med estetiken. Hon belyser vikten av att få möjlighet att vara med i betydelsefulla sammanhang för att få utveckla sin förståelse. Att barnen får pröva, misslyckas, lyckas och möta andras sätt att hantera problemlösningar. Att få vara en del av demokratin menar hon kan ge sig uttryck i att barnens tankar till exempelvis blir till en skiss, målning som sedan kan uttryckas i lera tillsammans med kamrater. Därefter förvandlas tankarna från tanke, ide, bild och form till en saga med teater och drama, musik och sång. Det barnet tänker, blir betydelsefullt och blir en process som alla kan ta del av.

Kommunikation är en stor del av barnens vardag och utan till exempel tecknandets kraft, lerans kraft eller reflektionens kraft blir barnet ett uttryckssätt fattigare. De vuxna på förskolan ska fungera som stöd och om de gör barnens tankar betydelsefulla kan barnen även göra samma sak gentemot andra människor. Det kan även vara ett skitigt jobb att utveckla det sinnliga men fullt av mening, där både kultur och konst kan reflekteras över liksom kritiskt granskas och genom allt utveckla en demokratisk förskola där delaktighet finns som en gemensam nämnare (Kennedy, 2012).

2.5.3 Tre olika synsätt på barn

Malaguzzi(1921-1994) beskrivs av Dahlberg och Åsén(Svedberg 1998) som en eldsjäl och den som inspirerade pedagogiken i de kommunala förskolorna i den italienska staden Reggio Emilia. Han ville att pedagogiken skulle innehålla demokrati och att barnen skulle respekteras och ses som värdefulla för samhället. Malaguzzi pratar i sina föreläsningar om tre olika synsätt på barn, det ena som det sovande och fattiga barnet där vi ser på barnet som tomt som vi ska fylla med kunskaper. Det andra synsättet är det vakna men fattiga barnet som får hjälp av den vuxne men menar Malaguzzi inte får tillgång till att använda alla sina resurser. Det tredje synsättet är ett rikt barn som innehar egna resurser och kraft som vill växa och skapa sin egen kunskap. Det är ett barn som har hundra språk och som pedagogiken i Reggio Emilia ställer sin grunduppfattning på. Barnet är delaktig och de vuxna är medforskare, miljön ses som den ”tredje pedagogen” och förskolorna är uppbyggda med ateljéer och verkstäder där barnen kan få stöd och stimulans i sina intressen och kreativitet (Svedberg 1998 s.183-).

2.5.4 Lärande i grupp

Projekt Zero är en forskningsgrupp vid Harvard Graduate School of Education. De har gjort undersökningar kring barns utveckling av läroprocesser men studerar även läroprocesser hos vuxna och organisationer. De vill främja och få en förståelse för lärande, kreativitet och tänkande inom ämnen som innefattar estetik och humanism. Forskarna Mardell och Krechevsky skriver om sin forskning om lärande i grupp. De ser på en lärande grupp som ihopsamlade människor där de är intellektuellt, emotionellt och estetiskt engagerade i problemlösningar. Även i att finna meningsfullhet och produktivitet. De har kommit fram till att det finns fyra karakteristiska drag i ett grupplärande och menar att dessa omfattar:

”Medlemmarna i lärande grupper är både vuxna och barn”

”Att dokumentera barnens läroprocesser bidrar såväl till att göra lärande synligt som till att forma det lärande som äger rum.”

”Medlemmarna i lärande grupper är engagerade i såväl de emotionella och estetiska som de intellektuella dimensionerna av lärande.”

”Lärandets fokus i lärande grupper går utöver individers lärande och skapar en kollektiv fond av kunskap” (Krechevsky och Mardell 2011, s. 284-294).

2.5.5 Bildens betydelse för barn

Braxell menar att genom arbete med bilder på både ett två och tredimensionellt sätt får barnen utnyttja hela hjärnan. Hon anser att skapande är en nödvändig bit för barnens utveckling och ett sätt för dem att förmedla och omsätta tankar i bild. I sin bok om skapande barn visar hon på bilder som ett betydelsefullt sätt för barnens kommunikation och hon menar att lera rymmer ett stort spann av möjligheter. Hon hänvisar till Vygotskijs tankar om kreativa barn som tar hjälp av sin fantasi och erfarenhetsvärld och ifrågasätter varför barnen har fler kloka idéer när de skapar än henne som är äldre och har mer erfarenhet (Braxell 2010 s. 44-45, 84-85).

2.5.6 Att uttrycka sig etiskt kan även vara slöjd

Mäkela(2011) har skrivit en avhandling om skolämnet slöjd och utforskat det utifrån ett estetiskt perspektiv. Han menar att många av ungdomarna i studien visar på att de utnyttjar de estetiska resurserna inom ämnet slöjd för att komma till uttryck, och att det handlar lika mycket om kommunikationsmöjligheter som om att stimulera sina sinnen. Mäkela kallar det uttrycksförråd som består av det estetiska, det kreativa och det gestaltande för *Integrerat estetiskt perspektiv*. Han stället sig kritisk till skolverkets tolkning av estetik och menar istället att begreppet estetik är gränslöst och det handlar om vilka tolkningar och jämkanden mellan och inom de kontexter där begreppet estetik ska belysas och ha sitt syfte (Mäkela 2011 s. 222-227).

2.5.7 Ur en Arteleristas synvinkel

Vecchi har arbetat inom Reggio Emiliias förskolor som startade för över fyrtio år sedan, ledd av Malaguzzi som ville uppnå något nytt inom förskolan och synen på barnen. Vecchi började som artelerista 1970 som en del av ett nytänkande projekt och var då en av de första att arbeta med ateljén i fokus. Det var Malaguzzis mod och beslutsamhet som gjorde att projektet drevs framåt enligt Vecchi och hans tro på att arteleristan kunde ha en stor betydelse för barnens utveckling (Vecchi, 2010). Vecchi beskriver en arteleristas arbete som något som befinner sig i hjärtat av ett lärande. Hon är liknande en nyckelfigur som samarbetar nära och med de övriga pedagogerna och barnen. Hon belyser vikten av organisation, pedagogisk dokumentation och att de alltid arbetar i projekt i sin bok. *”The artelierista works from (but not always in) the atelier and has an artistic but not educational background: she is more an artist than a teacher, but works closely with teachers in schools, both engaged with processes*

of learning.” (Vecchi, 2010 s xviii). Den 25 oktober 2011 hade jag förmånen att lyssna på en föreläsning med både Veia Vecchi och arteteristen Simona Spaggiari på Reggio Emilia institutet i Stockholm. (Tolkade gjorde Anna Barsotti och Karin Gandini.) Vecchi ville berätta om en förskola med kvalitet och om på vilket sätt de strävar efter att utveckla den kreativa tanken och visar empati för vår omgivning, tillsammans med barnen på förskolan. Att ett poetiskt språk är bra för det hjälper till att bygga upp ett lärande som även gör kommunikationen rikare. Barnen ska få uttrycka sig i bland annat dans och bild. Pedagoger bör låta barnen utforska, diskutera, dokumentera och stimulera deras förundran och nyfikenhet. Genom att söka efter skönheten och etiken menar Vecchi att vi sätter en bas för en framtid som håller i längden och hon förmedlar att *”Barnet har hundra språk, hundra händer, hundra tankar och hundra sätt att tänka”*(2011 Vecchi, ur föreläsning).

3. SYFTE/FRÅGESTÄLLNINGAR

Mitt syfte med undersökningen är att ta reda på pedagogers tankar kring estetiskt arbetet med barn. Jag vill undersöka vad det kan komma för lärandeprocesser i arbetet med lera. Även få syn på vad vi kan ge barnen för möjligheter att få uttrycka sig genom att observera en barngrupp i en leraktivitet.

Ser pedagoger ett lärande hos barnen genom estetisk verksamhet? Genom att ta del av tankar och erfarenhet från pedagoger i förskolan vill jag skapa mig en bild av hur ofta, varför och när lera eller annat material väljs.

Att jag valt att titta på barns uttryckmedel och estetiskt arbete ur pedagogers synvinkel beror på att jag funderat över pedagogens roll under min utbildning till förskollärare och det estetiska intresserar mig i samband med hur barn tar till sig och lär sig språk.

Enligt skolverket visar forskning på att barn inte kommer att bli engagerad i att läsa och skriva om inte förskolan bygger pedagogiken kring barnens erfarenhetsvärld. Det är ett viktigt kommunikationsverktyg med läsning och skrivning för att bli en social person och fungera i ett demokratiskt samhälle. I en sammanfattning menar de att pedagogiskt arbete bör visa respekt och ett stort intresse för barns språkliga experimenterande i form av bild, dans, kroppsligt, skriftspråket och det verbala (www.skolverket.se/skolutveckling/forskning, granskad 2011).

Sverige lever i en demokrati och vi har en demokratisk uppfostran av barn i förskolan, där alla har rätt till att lyckas och erövra kunskap. Ett bra exempel på det är Haninge kommuns skolplan som belyser rätten till kunskap och att förskolan ska ge en möjlighet för barnen att undersöka och förstå sin omvärld och det genom olika och en mångfald av metoder för lärande (skolplan 2012).

Förskolan ska stå som en grund för barnet enligt läroplanen för förskolan (Lpfö-98 rev 2010) där förkunskaper byggs upp. Då behöver pedagoger vara lyhörda och stå för det lustfyllda lärandet och rikta pedagogiken så att barnen får alla verktyg till att bygga upp språk, literacitet, matematik med mera. Jag vill undersöka hur eller om pedagoger tänker kring det estetiska och samtidigt se vad barnen kan få ut av att arbeta med lera på förskolan.

3.1 Frågeställningar

Jag har några huvudfrågor som jag vill undersöka närmare i det här examensarbetet:

- Hur använder sig pedagogerna av lera i förskoleverksamheten?
- Vad anser pedagogerna om lera som ett verktyg i det pedagogiska arbetet på förskolan?
- Vad anser pedagogerna om vilken funktion lera fyller för barnen?

4. METOD

Under rubriken metod kommer jag att gå igenom hur jag gick tillväga med mitt undersökande och hur jag skaffade fram mitt material samt koppla till litteratur om examensarbeten.

4.1 Genomförande

Jag har tagit kontakt med aktuella förskolor inom ett geografiskt område dit det är möjligt att ta sig inom en timmes promenad och lämnat förfrågan om att göra intervjuer. Genom att samtala med min omgivning har jag även fått kontakt med pedagoger som representerar andra kommuner i Sverige. I de fallen har jag valt att göra intervjuer via mail där även följdfrågor varit möjliga både på en gång och även möjlighet att under arbetes gång få fråga mer vid behov. Jag är medveten om att dessa intervjuer blir mindre personliga och kanske något svårare att analysera än de som jag haft en ”öga mot öga-intervju” med. Nackdelen med mail är att jag inte kan komma med följdfrågor direkt och gå in på djupet i det som informanten

säger som kan vara av betydelse för min undersökning med fördelen är att jag kan få syn på andra tankar som inte bara representerar Södermanlandsområdet.

Jag har mailat och visat mig intresserad för intervjuerna för att få något svar från förskolorna. De intervjuer som jag gjort är fältintervjuer där jag träffat informanterna på deras trygga ”mark”. Det här valet rekommenderar Stukát i sin bok om att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap (Stukát, 2011, s. 44,45). Han varnar för att använda sig av endast ledande frågor och diffusa ordval. Stukát menar att det är bättre med ett antal huvudfrågor som följer upp med frågor som till exempel: Kan du berätta mer för mig? , har jag förstått dig rätt om din uppfattning är att... .

Jag har undersökt genom intervjuer om barnen kan berätta och uttrycka sig verbalt genom lerarbete. Även hur pedagogen använder sig av leran i sitt arbete med barnen. *”Barn söker och erövrar kunskap genom lek, socialt samspel, utforskande och skapande, men också genom att iaktta, samtala och reflektera”* (skolverket, 2010, ss. 6,7)

För att få med en bredare bild har jag observerat en barngrupp vid ett tillfälle. Jag valde att titta på en aktivitet med lera. Att det bara är en observation gör att jag inte lägger samma fokus på den i resultatdelen som på intervjuerna. Observationen var utformad efter en ostrukturerad form där jag ville få med så mycket information som möjligt och använde mig av både diktafon, observationsschema och noggrann förberedelse.

Observationen i barngrupp tog cirka trettiofem minuter och jag ville se om leran fyller någon funktion för barnen?

Jag har valt en etnografisk arbetsmetod för mitt examensarbete med kvalitativ inriktning som jag tror kan passa mina frågeställningar.

Etnografisk studie med kvalitativ forskning kan enligt Kullberg ge en uppfattning om människan som en egen individ som också är fri att påverka det hon eller han gör (Kullberg, 2004, s. 61).

Inför val av mina intervjufrågor använde jag mig av autentiska frågor eller öppna frågor som gör att informanten inte endast kan svara ja eller nej utan får möjlighet att berätta om sina erfarenheter. Enligt Kullberg är autentiska frågor äkta och öppna för bättre svar från informanten, till exempelvis frågor som Hur gör du då, när du..., och Berätta gärna lite mer om det? Jag tänkte på att lyssna och uppmärksamma det verbala språket samt observera

kroppspråk, gester, hållning som Birgitta Kullberg menar är betydelsefullt under en etnografisk intervju (Kullberg, 2004, s. 113,114)

4.2 Urval och informanter

Efter kontakt med olika förskolor fick jag möjlighet att intervjua olika pedagoger med blandade yrkesroller och erfarenheter.

Jag har genomfört åtta intervjuer plus observation i barngrupp

Fyra av intervjuerna har blivit slumpmässigt utvalda av chefen på respektive förskola.

Två intervjuer har jag gjort via mail och inte träffat fysiskt då avståndet varit för långt för ett möte. Två intervjuer med rektorer för olika förskolor tillfrågade av mig personligen om de ville ställa upp. Karin som är en av rektorerna valde jag för att jag tror att det kan ge intressanta vinklingar, uppfattningar från både chefens överblick och pedagogistans tankegång i intervjun. Pedagogista har gått en utbildning inom Reggio Emilia institutet och inriktad på pedagogiska frågor. Funktionen är att handleda andra pedagoger på förskolan kring bland annat reflektioner.

Vid sex av åtta intervjuer har diktafon använts och godkänts av alla och i samtliga fall har det fungerat tillfredställande.

Det har framkommit under mina möten med informanterna att några tillfrågade valde att tacka nej till att bli intervjuad.

Mina informanter var av blandade åldrar men ingen under trettio år.

Jag har gjort både intervjuer och en observation för att ta del av hur en pedagog genomför en verksamhet med lärarbete tillsammans med en barngrupp. Att det bara blev en observation är medvetet val på grund av att arbetet skulle bli för stort att analysera tillsammans med mina intervjuer och tiden för kort.

Informanterna har kontaktat mig och bokat tid för intervju i fyra av fallen efter att de tagit del av mitt informationsbrev. De andra fyra har jag själv ringt, mailat och samtalat med innan för att boka tid för intervju.

4.2.1 Presentation av informanterna

1. **Pedagog Majja**, är högskoleutbildad. Hon innehar stor erfarenhet av både egna barn, barn med speciella behov, och har arbetat en stor del av sitt liv inom förskolans verksamhet. I dagsläget arbetar hon med ett till tvååringar och arbetar i Medelpad.

2. **Pedagog Karin**, har en förskolläraryt utbildning i botten och sedan kompletterat med en kurs på Reggio Emilia institutet till Pedagogista vars ansvar är att handleda pedagoger i reflektioner m.m. på förskolan. Hon har gått introduktionskurs för chefer och är nu chef för två förskolor i Södermanland.
3. **Pedagog Marianne** är barnskötare. Hon har utökat med pedagogisk yrkeslinje som innefattade en påbyggnad för arbete med barn med särskilda behov. Marianne har arbetat med förståndshandikappade på elevhem och dagcenter innan hon började arbeta inom förskola. I dagsläget arbetar hon med 4 till sexåringar i en grupp på nitton barn.
4. **Pedagog Anna** är förskollärare. Hon har även friluftfrämjandets regi naturkurser bakom sig och kurser i drama, rörelse och sånglek bland annat. Hon arbetar med tre till femåringar.
5. **Pedagog Jeanette** är grundskollärare och utbildad i basämnena med inriktning SO och idrott. Hon har valt att arbeta i förskola för hon gillar att arbeta med de yngre barnen och på hennes avdelning går det ett till tre-åringar.
6. **Pedagog Lotta** arbetar som förskollärare. Hon har gått kurser i bland annat rörelse och rytmik och arbetar just nu med tre till femåringar på en avdelning med tjugo barn.
7. **Pedagog Carola** är utbildad förskollärare, barn och ungdomspedagogik samt olika kurser på lärarhögskolan, ledarskapsutbildningar, kurs om barns lärande gällande tal- och språk och matematik ur ledarperspektiv. Arbetar nu som chef/ pedagogisk handledare med fokus på lärandemiljöer. Håller på att starta upp en stor Ateljé. Arbetar några timmar i veckan med barn, två till femåringar.
8. **Pedagog Sara** är förskollärare. Hon arbetar med tre till femåringar på förmiddagarna och med ett till tvååringar på eftermiddagarna.

4.3 Bearbetning och analys

Efter varje genomförd intervju har jag gått hem och transkriberat texten genom att lyssna igenom varje mening och föra över informantens svar på papper. Det har tagit mig cirka två till tre timmar per intervju. Att använda ljudinspelning har passat mig för att kunna återgå och lyssna om och om igen för att se om det är något jag missat. Jag valde att inte skriva ut uttal och andra fonologiska uttryck då det skulle ta för lång tid, utan höll mig till att få ner exakt vilka ord och meningar som kom fram under intervjun.

Intervjuerna varierade mellan trettio till fyrtiofem minuter och vid tre av fallen blev vi störda av förbipasserande. Jag tyckte inte det påverkade resultaten nämnvärt.

Jag har valt att tolka informanternas svar i resultatet och lägga fokus på det som är intressant för min studie. Gadamer (Olsson, 2011, s. 215-) är av den meningen att vi människor är bundna till den aktuella situationen och menar att om en tolkning ska vara riktig ska den även stämma överens med helheten. Gadamer påstår att för-domar är oundvikliga och att vi förstår andra genom att få syn på vilka fördomar vi själva har (Olsson, 2011). I min analys har jag försökt att få fram en helhetstolkning av vad informanterna egentligen tycker om arbete i estetisk anda och arbete med lera. Jag har försökt att hålla mig så neutral som möjligt men ser en viss problematik kring att jag själv gärna arbetar med en estetisk inriktning i mitt yrkesliv och det kanske påverkar min slutsats.

Analysarbetet har varit inspirerad av den hermeneutiska texttolkning som Kvale (Kvale, 2011 s 226-) menar kan hjälpa till när man tolkar intervjuer. Det som kan vara problematiskt med tolkningen är om texten påverkas av författarens mål menar Kvale (Kvale, 2011) .

Jag har försökt att tolka på ett bredare sätt än att bara se på informanternas enskilda svar.

4.4 Etiska aspekter

Kontakten med informanterna har gjort att jag kommit i kontakt med de etiska aspekterna kring forskning. Ingen av dem motsatte sig ljudinspelning och ingen av dem verkade obekvämt med att delta i min studie. Sex av åtta informanter sa spontant att de hoppades att jag skulle få ut någonting av deras svar på mina frågor. Jag har i samtliga fall delgett att inga namn kommer att finnas med i den slutliga rapporten. Principer som är grundläggande för forskningsetik är enligt Olsson och Sörensen (Olsson, 2011, ss. 78-93):

- Autonomiprincipen som går ut på att respektera andras möjlighet till ett självbestämmande, bland annat att informationen ska vara skriven så att den kan förstås av andra.
- Godhetsprincipen som går ut på att förhindra skada och istället göra en så bra och tillförlitlig rapport som möjligt för att förbättra kunskaper i samhället.
- Principen att inte skada
- Rättvisprincipen som går ut på att behandla alla likvärdigt

Jag har delgett alla informanter informationsbrev om min forskning innan intervjutillfället⁵ och endast i ett av fallen ville informanten se frågorna innan för att förbereda sig.

Jag har förvarat material och ljudinspelningar så säkert som möjligt för att värna om konfidentialiteten som innebär att inte kunna identifiera forskningsobjekt i rapporter (Kvale, 2011, s. 203).

5. RESULTAT OCH ANALYS

Här kommer jag att redovisa resultaten av min undersökning och beskriva pedagogernas tankar utifrån mina forskningsfrågor. Namnen är omgjorda för att skydda informanternas identiteter enligt forskningsetiska aspekter (Olsson, 2011, s. 78-).

Efter det kommer jag att redogöra för informanternas kunskaper och erfarenheter både från det estetiska förhållningssättet och den del som inriktar sig på lärarbete med barn.

Jag använder underrubriker till hjälp i resultatdelen och knyter ihop mina resultat med litteraturen. Mina forskningsfrågor besvaras och tankar om fortsatt forskning delges.

5.1 Estetisk verksamhet

Presentation av pedagogernas tankar kring estetisk verksamhet.

Majja beskriver estetiskt arbete med barn: som en del av verksamheten men gärna med mindre barngrupp då hon kan ta sig tid med de små. Hon provar sig gärna fram då hon ibland ser viss svårighet med att få de minsta barnen att fokusera. Hon vill anpassa aktiviteterna efter barnens individuella utveckling. Hon kopplar det estetiska med skapande verksamhet som till exempel rita, måla, playdoo-lera⁶ och så vidare. Hon beskriver en aktivitet med barnen:

”Just nu har jag gjort trolldeg⁷ (lös) som jag färgat och fyllt i plastflaskor. Barnen har fått målat genom att de trycker ut färgen ur flaskorna på ett papper. De blir jättetrevliga tavlor.”
(Ur Intervju, 120311) .

Karin beskriver estetiskt arbete med barn: *”Jag tänker på sådant som man gör i en ateljé egentligen, måla, klippa, klistra, konstruera på olika sätt, lera, gips, allt kreativt”*. Dans och musik kan vara estetisk verksamhet enligt Karin. Hon berättar om arbete med musik och

⁵ Se Brev till informanter, Bilaga 1

⁶ Playdoo- lera är sådan som du kan köpa i burkar med olika färger i de flesta leksaksbutiker i Sverige.

⁷ Trolldeg- görs av hett vatten, citronsyra, salt, mjöl, olja och eventuellt karamellfärg.

instrument, dans och rytmik och att det varierar från avdelning till avdelning hur mycket de arbetar estetiskt. Karin är medveten om att det beror på pedagogernas intressen. Det hon uppmärksammat är även avdelningarnas arbeten kring konstruktion, måla, rita, klippa, lera, sand och vatten. Att måla på is är ett exempel som hon nämner (Ur Intervju, 120316).

Marianne beskriver estetiskt arbete med barn: som något viktigt och värdefullt för barnen. Hon talar om handens betydelse och det skapande och tankar som kommer utifrån det. Hon pratar varmt om avdelningens arbete kring sagans värld och med fokus på de äldre sagorna. Här ser hon en estetisk möjlighet där barnen får ge uttryck i lerarbete, måla och återberätta. Att få följa barnens tankegångar och dialogen barnen emellan där det inte bara blir en dialog utan även att göra med kroppen. Jag tolkar det som att Marianne och hennes kollegor försöker väva in arbetet med sagorna genom att låta barnen få ta del av sagan på olika sätt. Hon beskriver det så här: ”

Vi jobbar mycket med återberätta, jättemycket med språket, flano-sagor⁸ och vi har en påse där barnen kan leka med sagan, att i leran få göra något ifrån sagan som de minns och få måla och i ritböcker. Vi styr in dem på någonting! (Ur intervju 120327).

Anna beskriver estetiskt arbete med barn: Det första är måla som hon tänker på och det som hon tycker är det vanliga sättet att arbeta estetiskt med barn. Hon menar att det är så mycket mer, bland annat leran som hon beskriver som något nytt för förskolans värld. Estetiskt kan också vara det som barnen har hela tiden i sina arbeten med att limma, klistra och saker som de plockar fram själva menar hon och påpekar att vara ute i naturen är estetiskt och upplevelserna där. ”Att krypa i mossan och uppleva hur träden ser ut, det är också en form av estetiskt arbete att vara ute och upptäcka i naturen”(Ur Intervju 120320).

Jeanette beskriver estetiskt arbete med barn som: något som de arbetar mycket med på hennes avdelning, det handlar om skapande, bild, dans, musik, drama och man kan väva in ämnen i det estetiska tänker hon. De försöker få in de här bitarna under hela verksamheten på förskolan och de arbetar mycket med sagor. Just nu gillar barnen att klippa och klipper för fullt och hon ser till att alla ska få försöka och med tanken att inget är omöjligt försöker hon locka in barnen och inspirera dem i olika estetiska former. Hon beskriver sig själv som estetisk person och tycker att det är roligt med alla estetiska former.

⁸ Flanosagor: Bilder som går att sätta upp på en tygbeklädd tavla samtidigt som du berättar sagan.

Lotta beskriver estetiskt arbete med barn: som ett gigantiskt arbete där det ingår förhållningssätt gentemot kompisar. Det är dans, rörelse. Det är inte bara ett skapande utan barnens förundran över saker och det är spännande att få vara med om det. Lotta berättar att hon försöker hänga med i barnens tankar och se vad hon kan utmana dem med utifrån vad de intresserar sig för just nu. ”*Jag har en enorm makt att påverka och det är lite skrämmande egentligen. Barnen är så intresserade av minimello och melodifestival och då tänker jag att vad ska jag tillföra, Moreus eller Vivaldi, det sätter igång så mycket i en själ*” (Ur Intervju 120320).

Carola beskriver estetiskt arbete med barn som: ett begrepp och ett lärande där jag kan plocka in allt i. Hon beskriver det estetiska som en mångfald av stunder där barnens tankar flödar till exempel att sitta och titta på färgade glasblock tillsammans med barnen och lyssna på dem och föra ett samtal där öppna frågor ställs till barnen. Det kan även vara lerarbete, stenar, datorer, trämaterial eller ”precis allt” som hon uttrycker sig. ”*Jag tror att allt det som det estetiska står för står i den reviderade läroplanen och skolplanen. Just vad de lär sig ser jag i läroplanen och vårt uppdrag, allt från Matematik, siffror, olikheter, likheter, tal, språk, skrift och symbolik. Jag ser allt i skapande verksamhet. Man kan plocka in bitarna i den estetiska verksamheten*” (Ur Intervju 120322).

Sara beskriver estetiskt arbete med barn som: ett kreativt skapande där vackra mönster och upplevelser spelar in. Det kan vara färger, former, sinnena och känslan. Hon nämner även identitetsskapande, det kulturella, det sociala samspelet i förskolan, naturen, språket och matematiken. Hon ser skapande som ett sätt att få utlopp för kreativiteten och hon tycker själv att det är avkopplande med lera och keramik-arbete. På sin förskola arbetar hon med naturmaterial som till exempelvis vackra stenar och kottar. ”*Vi ritar mycket, med tusch, kritor, blyerts, kol eller färgpennor, målar med vattenfärg.*” (Ur Intervju 120318).

Förutom att flera informanter hänvisar till läroplanen, demokrati och skapande lägger de fokus på utveckling av sinnlighet och kreativa processer och stunder med barnen.

Alla pedagoger tänker på målandet som kopplas till det estetiska medan Lotta, Carola och Sara även vill belysa det sociala samspelet som sker kring estetisk verksamhet. Pedagogerna verkar vara eniga om att ett estetiskt arbetssätt är lärande för barnen och gärna tillsammans med andra barn. Både Vygotskij (Vygotskij, 1998), Gardner(Lindström I Svedberg 2000), Steiner (Steiner, 1994), Freinet (Svedberg, 2000) och Malaguzzis (Svedberg, 2000) teorier

stämmer överrens med informanternas tankar då de menar att ett konstnärligt sätt och använda sinnlighet kan utvecklas hos barnen och behövs tillsammans med en stimulerande miljö och med engagerade lärare.⁹

5.2 Pedagogers förhållande och syn på lera i förhållande till pedagogik

För att få syn på pedagogernas förhållande till lera och hur de tänker kring att koppla ett lärande och pedagogik till arbetet ställde jag frågan om vilket lärande arbete med lera kan ge. Förutom att hänvisa till läroplanen lägger de fokus på att utvecklandet av sinnlighet och kreativitet. Det visar sig att tre av åtta hänvisade till läroplanen. Alla tyckte att de kunde ta in lärande i arbete med lera och en pedagog menade att det är ett material som är magiskt och ett viktigt material som ger många förutsättningar. Karin, Sara, Anna och Carola nämner matematiken som ett exempel medan Lotta och Marianne mer pratar om språkutveckling i samband med lerarbete. Jeanette pratar om att lära ut tekniken i lerarbetet och berättar om barnen som lär sig att knåda, platta och göra ringar av lera. Hon menar att det går att koppla till läroplanen för förskolan (Skolverket Lpfö, 2010) och använda lera som ett av flera material. Jag kan tolka det som att informanterna ser det som att barnen gestaltar en sak i lera som kan komma att betyda något för dem. Mäkelä(2011 s 225) pratar om begreppet kulturella uttryck som kan gestaltas i slöjdarbete och att ett uttryck från ett arbete i slöjd kan bara gestaltas för att visas fram för andra. Mäkelä sätter i sin avhandling ett annat perspektiv på estetiska läroprocesser och menar att vi måste se ett gestaltande och kreativitet för att komma längre än bara sinnesupplevelser i ett estetiskt arbete.(Mäkelä 2011 s 227)

Jeanette Vi har arbetat med bubblor och där erbjöd vi lera. Några tog lerkorv och ringlade, några tog en klump, det blev byggen i höjd. De fick titta på bilder av bubblor. Bubblorna får skuggor och barnen får med det i lerarbetet. Det är roligt att de kan fånga det i lera.

Anna Det kommer in teknik. Höjd, mäta, matematik kommer ju in. Hållbarhet, ska jag sätta in en arm eller gren på det här trädet? Är den för lång ramlar den ju ned. Hur ska jag fästa den? Där kommer det in teknik.

⁹ Se rubrik 4 och 5 om Malaguzzi, Vygotskij, Gardner, Steiner och Freinet

Carola beroende på hur uppgiften ser ut, om den är individuell eller i par tror jag att lera är ett väldigt användbart material. Känna lätt och tungt, bokstäver, siffror, mönster. Vi kan få in alla delar från läroplanen. Tillsammans med någon kan man även ha lera i ett arbete kring barnkonventionen.

Pedagogerna menar att de kan se lera som en del av verksamheten på förskolan. Det framkommer att alla använder estetisk verksamhet i olika former men två av åtta pedagoger känner att de inte har använt lera så mycket. Lotta menar att hennes kollega kompletterar henne då hon själv inte är så förtjust i lera och tror att det handlar om att den biten inte väckts hos henne än. Hon föredrar att måla med barnen men önskar att komma mer igång med att slöjda. Braxell menar att även små barn kan arbeta med ett varierat utbud som trä, textil, metall och plastiska material. För att lera ska vara inbjudande och rolig måste den förvaras rätt för halvtorr lera kan få vem som helst att tappa lusten menar hon. Lerans utvecklingsmöjligheter är beroende av pedagogernas kunskaper kring hur den används (Braxell 2010). Flera av pedagogerna önskar mer erfarenhet kring lerskapande och utifrån min fråga om erfarenhet och kännedom kring lera visar det sig att tre av åtta pedagoger är osäkra på just ler-arbete och teknik kring lera.

5.3 Hur använder sig pedagogerna av lera?

Som en del av ett pågående projekt menar Lotta, Karin, Anna och Jeanette och hänvisar då till sina pågående arbeten. Annas avdelning arbetar kring genus där pojkarna har samarbetat kring en lerskulptur och flickorna kring en som de sedan tittar på gemensamt och pratar om.

Alla pedagoger menar att lera ska finnas med i verksamheten men det kan se olika ut vart barnen får hålla till och arbeta med lera. Marianne efterlyser teknikkunskap för att kunna föra vidare kunskap till barnen. Aristoteles (Svenaues 2009) kallade den kunskapen för techne som innebar att veta hur man gör saker praktiskt och i Mariannes fall behöver hon fylla på sin technekunskap i samband med ämnet lera. Pedagogernas kunskaper kring lera varierar men samtliga använder den i sin verksamhet och verkar ha den fronesis (som Aristoteles kallade det goda omdömet) som behövs i ett arbete med människor. Gardner menar att utifrån en bra undervisning och miljö kan de åtta intelligenserna utvecklas (Svedberg, 2000) och informanterna verkar veta om vilka sidor hos dem själva som är starka respektive svaga i samband med lerarbete. Gardner kallar den reflekterande sidan för intrapersonell (Svedberg, 2000).

Jeanette vi har som ett bord och leran står i fönstret för vi har många som stoppar i munnen. Vi vill att barnen frågar efter leran och att någon kan ha koll. Vi samtalar om det vi gör och barnen har mest fått bekanta sig med leran. Nu när de fått bekanta sig så ska vi göra igelkottar efter sagan om kotten vi läst.

Sara vi har använt lera under inskolningarna då det är ett bra material att samlas kring och något som fångar barnens intresse. Inläring sker med kroppen och alla våra sinnen och att sätta ord på det vi gör med leran anser jag mycket språkutvecklande.

Marianne några barn verkligen älskar leran, jobbar med den. Pojkar som inte alls är för pennan men i lera kan åstadkomma enorma arbeten och har lust att sitta där. De återberättar och man ser mycket tycker jag.

5.4 Lära tillsammans

Pedagogerna menar att det är bra att inte vara för många barn runt bordet men det kan variera beroende på utrymme och syfte med uppgiften. Kennedy (Kennedy, 2012), Vygotskij (Strandberg, 2006), skolverkets riktlinjer (Skolverket, 2011) och många med dem hävdar att demokrati och att lära tillsammans med andra är viktigt för barns utveckling. Jag kan se att informanterna verkar ha en vilja att skapa goda förutsättningar för samarbete mellan barnen. Här är en överblick på pedagogernas svar på frågan om hur många barn de anser vara lämpligt i en skapande aktivitet som till exempel lera:

Marianne	Karin	Majja	Carola	Sara	Karin	Lotta	Anna
3-4 men ibland 1/3 av barngruppen	2-4 beror på situation, vilka och vad de ska göra.	3 om det är småbarn	6-9 i ateljén men om barnen är mindre 2-3	5-6 men med yngre barn 2-3	2-4 men beror på situationen	Ibland kan 6 vara för många och då behövs 2 pedagoger	Ibland 2 eller 4. Det beror på vad du ska göra. 10 kan fungera.

Slutsatsen blir att fem av åtta pedagoger föredrar en mindre barngrupp i ett lerarbete och särskilt om det handlar om yngre barn under tre år. Storleken kan variera beroende på vilka barn och vilken aktivitet samt vad du har för syfte av aktiviteten menar pedagogerna.

5.5 Lera, lärande och språk

Alla pedagoger nämner att språket främjas i ett estetiskt arbete

Karin, Lotta, Sara, Jeanette och Anna menar att barnen berättar för varandra och lär sig nya begrepp. De andra pedagogerna håller med men påtalar samtalen och pedagogens roll.

Marianne samtalen kring de gamla sagorna, mycket rim och ramsor. Det är viktigt att man ser en utveckling hos pedagoger och barn. Vi har lera och måla som utvecklingsområden den här terminen. Vi känner att vi varit dåliga på det här med lera. Lera har varit här men nu har vi plockat in den igen och nu är den levande.

Carola just kring språk tänker jag att lera eller annat skapande material öppnar upp för det samhälle som Sverige har idag. Vi är ett mångkulturellt samhälle där lera och skapande är som ett språk som kan öppna upp för modersmålet och det svenska språket. Jag tror att barnen för in språket i lera för den triggas igång nyfikenhet så kommunikationen kommer igång per automatik. Barnen har ofta fler böcker hemma än de har lera och då kan vi utmana dem.

Majja man talar med barnet under skapandet och får dem att uttrycka sig. Barnen får berätta vad de gör. Man provar sig fram hela tiden. Utveckling för mig är att kunna anpassa aktiviteterna efter barnens utveckling.

Pedagogerna belyser språkets betydelse i estetisk verksamhet som bild, lera och ringlek, projektarbeten. Wehner-Godeé (2012) menar att pedagoger ofta skapar ett slags rum där barnen får upprepa, utmanas, sjunga, dansa, måla, lera och så vidare och för att förstå barnen behövs dokumentation. Dokumentation fick jag intrycket av att samtliga informanter i min studie använder sig av dels genom foto ram som Jeanette berättade om.

5.6 Barnens uttrycksmedel

Pedagogerna i min undersökning berättar om olika sätt de erbjuder barnen verksamhet på. Det framgår att måla och rita är populärt men även att lera används på förskolorna som ett extra material. Majja menar att de större barnen använder mer lera än de små som använder trolldag eller playdoo-lera medan Carola trycker mer på att skapande är ett välbehövligt och viktigt komplement. Carola menar att ett lärande beror även på pedagogen och hennes kompetens, pedagogen måste vägleda och det gäller att synliggöra barnens lärande. Det menar även Jeanette som vill att barnen ser vad de gjort och har digital foto ram där barnen kan samtala kring sina bilder. Pedagogen behöver vara närvarande, ställa följdfrågor och fördjupa, hjälpa till med barnets ordförråd, får jag ut av intervjuerna.

Ulléns forskning visar på att musik bland annat stimulerar olika delar av hjärnan som kan vara gynnsam för språkinläring (Nöjd 2012) och Furness menar att vi behöver vara språkskapande med ett nytänkande och stor flexibilitet (Furness 2011). Pedagogerna verkar ge barnen möjlighet att på olika sätt hjälpa barnen att få uttrycka sig genom att erbjuda estetiska former som skapande, rim och ramsor, lera, måleri, drama med sagor och så vidare.

Sara Min erfarenhet är att barn ofta berättar när de lär sig något under arbetet med lera, till exempel ”Titta nu fick jag gumman att stå upp”. Barnen gör jämförelser som ”Din lergubbe ser ut som en morot med glasögon” vilket gynnar språkutveckling och fantasi. Lera är min favorit. Vi arbetar mycket med naturmaterial som vackra stenar och kottar.

Karin Vi har diskuterat hur pedagoger får syn på lärande på våra forum, vi har pratat mycket om hur man kan veta att barn lär sig, inte bara med lera. Då var det en pedagog som sa att när man ser att de drar slutsatserna av det de gjort i en hörna så kan de göra likadant eller motsvarande i en annan hörna. Jag tror att det krävs dokumentation.

5.7 Miljön och lera

Pedagogernas tankar kring miljön för lärarbete skiftar. Sara och Carola menar att underlaget bör vara bra. Gärna en platta och Carola förordar spånskivor som inte leran kladdar fast i. Alla utom en pedagog önskar öka ut skapande verkstäder, gärna i form av ateljéer eller öka mångfalden av material för barnen.

Både Braxell (2010) och Vecchi (2010) förespråkar ateljé och menar att den kan fungera som en tredje pedagog. Braxell säger att det gärna kan vara konstbilder och saker i olika färger till exempel tyger, torkade blommor och stenar för att bidra till den estetiska upplevelsen i rummet. Hon belyser att pedagogen behöver ha tillit till sitt eget skapande och att kunna betrakta olikheter som en tillgång. Det främjar barnens framgång i sitt estetiska utforskande och lärande (Braxell 2010 s 95-99). Furness(2011) håller med Braxell(2010) och Vecchi(2010) om arbete med ateljé och önskar att arbetet med verkstäder/små ateljéer blev så naturligt för barnen så att de kunde arbeta mer självständigt. Hon tänker att barnen ska ha tillgång till material och grundkunskaper för att hantera materialet på rätt sätt (Furness 2011). Lotta menar att en stor ateljé vore toppen av lycka och Sara önskar en utomhusateljé där naturen fungerar som inspirationskälla.

Marianne vi har en hörna ganska nära vatten, ljus och inspirerande bilder som vi hänger upp. Tillgängligt och tydligt. Vi har blivit bättre på att få ihop hörnorna så att det syns vad man ska göra. Vi har en skaparhörna med bråte, just att få göra vad man vill.

5.8 Observationsschema

Här ville jag se om barnen använder leran som hjälp för att uttrycka sig och pedagogens delaktighet i leraktiviteten.

1. Berättar barnen om sina tankar och verkar de ha erfarenhet av att arbeta med lera:
 X= mycket god vana och vet hur man använder olika tekniker t.ex. slickers, kolvar, och lerverktygen
 XI= van vid att känna, ta och arbeta med leran, knådar, rullar och använder vissa verktyg
 XII= verkar inte vara van med att arbeta i lera
2. Uttrycker barnen sitt lärande i projektet om lyftkranar med hjälp av leran
3. På vilket sätt ger pedagogen barnen stöd i arbetet

Pedagog	Pojke 1	Pojke 2	Pojke 3	Flicka
1. Dukar upp och presenterar	Berättar vad han gör med leran XI	Berättar högt och utan avbrott vad han gör med leran X	Berättar och funderar medan han knådar med leran XI	Berättar först när pedagog frågar XI
2.	Nej	Ja jämför tyngder och återberättar	Ja	Ja
3.	Hämtar modell av papier-maché	Hjälper till att fundera över materialval till lyftkranens arm, hämtar tråd som han fäster, vägleder.	Hämtar material	Hämtar material

5.8.1 Observation

Enligt den reviderade läroplanen för förskolan ska pedagoger följa upp barnens kommunikation och samspel och de saker som barnen finner meningsfullhet och intresse i. (Skolverket Lpfö, 2010) Det här gör pedagoger genom att observera och skriva ned barnens görande. Andra sätt för dokumentationer av barnen är att använda ljudupptagning, kamera och intervjuer med barnen. Jag har observerat en barngrupp i ett lerarbete relaterat till avdelningens projekt om lyftkranar. Jag var nyfiken på att se om barnen relaterade projektet till arbete med leran och hur det skulle kunna uttryckas i form av ett lerskapande.

Kan man se att det som barnen pratar om gestaltar sig i leran och fyller den någon funktion?
Hur stor betydelse har pedagogen? spelar miljön någon roll? Hur gör pedagogen sina förberedelser?

En pedagog och fyra barn, tre pojkar och en flicka. Samtliga barn är femåringar.

Pedagogen förbereder sig genom att duka upp lerkolvar på fyra plattor, hon kramar dem lätt och berättar att det blir lättare för barnen då. När barnen kommer in har pedagogen redan förberett dem för uppgiften och de berättar glatt vad de ska göra. Samtalen kommer igång samtidigt som alla fyra barnen börjar känna på lerkolven framför dem.

Här är min observation av det jag ser barnen göra:

Pojke 1: Börjar nypa i leran, berättar att han ska göra en pannkaka och verkar ha en god koncentrationsförmåga och är noggrann i sitt arbete.

Pojke 2: Arbetar snabbt och är ivrig på att bli färdig, han pratar högt och hela tiden medan han arbetar med leran, ber pedagogen om verktyg och kräver uppmärksamhet av alla runt bordet. Verkar ha en klar idé om hur han vill att lyftkranen ska se ut.

Pojke 3: Provar olika tekniker, rullar, kavlar och plattor och delar leran. Samtalar och använder verktygen lite trevande för att slutligen göra mönster och trycka dit små delar ovanpå. Verkar nöjd till slut och säger att det är lamporna ovanpå en lyftkran.

Flickan: Bankar med knytnäven i leran, använder kaveln till att göra runda märken, provar de olika verktygen till att dra loss och sjunger om vart annat. Efter en stund ändrar hon strategi och rullar små delar som kollar potatisar som hon fäster på en större klump av lera.

Mina frågor till barnen:

Vad ska ni göra idag? Pojke 1 – *”Lyftkran i lera.”*

Varför just en lyftkran? Pojke 1 – *”Jag vet inte, vi jobbar med lyftkranar”*

Pojke 3- *jag tänker inte göra lyftkran, jag gör pannkaka!”*

När jag frågar vad de lärt sig om lyftkranar svarar de:

Pojke 2 – *”Hur de ser ut”*

Pojke 1 – *”Hur dem styr lyftkranen jag tror de har en knapp med en sån som man håller i, som man drar dit går det bak, man drar upp och då åker den upp och man trycker på en knapp så tar den ett hus och så tar den den”.*

Pojke 2 - *”Jag vet, kanske man tar olika tyngder så att den åker upp. Om man inte tar en så stor grej som man vill ha hjälp med kan man ta den minsta tyngden, Tar man den mellangrejen tar man mellantygden och stor grej, stora tyngden.”*

(Ur observation 120328)

Pedagogen håller sig i bakgrunden och låter barnen sköta sig relativt själva. Hon serverar dem med slickers och verktyg när de ber om hjälp och tar fram den stora lyftkranen som de tidigare gjort i papper-maché och mjölkkartonger. Hon ber barnen berätta för mig om konstruktionen. Hon påpekar att i vanliga fall sitter hon med och dokumenterar det barnen

gör. Hon berättar att hon vill utöka lerhörnan med mer material som snören, dukar och annat som kan inspirera. Min uppfattning är att barnen får möjlighet till att samtala och arbeta i lugn miljö när de sitter runt bordet. En av pojkarna försöker göra sin teori om tyngderna på lyftkranen och berättar det för de andra barnen medan han arbetar. De nämner vad de gör till exempelvis *”nu plattar jag leran, nu har jag gjort den mellanstora”* (Pojke 2.) De känner igen diktafonen på bordet och de vet att pratet kan komma in i den. Slutligen har tre av barnen gjort någonting som de förknippar till uppgiften om att göra en lyftkran. Pedagogerna försöker att locka tillbaka samtalen kring ämnet ett fåtal gånger då barnens samtal går åt annat håll och jag uppfattar det som att barnen är nöjda med sina resultat.

5.8.2 Min slutsats av observationen

Barnen har i lerarbetet fått ta del av andras kamraters tankar. Leran kan vara ett intressant material för dem att skapa samtal kring eller bara genom att få känna, ändra form och använda verktygen och genom sitt eget skapande träna koncentration. Genom att barnen har tillgång till något gemensamt kan de samarbeta, samtala och lära sig själva och kamraterna att saker kan speglas eller gestaltas på olika sätt. Två av barnen gjorde lyftkranar och fick i lerarbetet möjlighet att berätta om hur de tänker kring det de lärt sig om projektet på avdelningen som handlar om lyftkranar. Barnen berättar för mig att det är kul med lera och att det blir fina saker men jag upptäckte att det behövs en pedagog som styr upp samtal och frågor för att synliggöra barnens lärande och för att få dem att berätta vad de kommit fram till i sina arbeten. Jag kunde se att barnen var vana att använda leran och visste hur de skulle gå tillväga och använda verktygen. En av pojkarna visste att man kan använda slickers för att fästa lerbitar med varandra och utmärkte sig i sina detaljer och planering med hanteringen av leran. Tre av fyra barn berättade gärna om sitt skapande med koppling till lyftkranar. Jag tror att det säger att barn kan använda leran som ett verktyg till att uttrycka sig och att det kan användas som stöd för det pedagogerna avser att barnen ska lära sig. Pedagogerna höll sig nära men iakttagande och väntade på barnens initiativ till att söka hjälp. Jag kan genom observationen se att leran kan användas på olika sätt till exempelvis för att se hur barnen tolkar lyftkranar i form av lera. Jag ser även på vilket sätt pedagogerna erbjuder en verksamhet där leran ingår. Det var tydligt att barnen automatiskt började berätta om sina göranden i lerarbetet under observationen och det nämner flera av mina informanter under intervjuerna, bland annat Lotta *”en älskade att göra draken i leran och den andra gillade att limma med slickers. De fick till ett häftigt samarbete och en dialog”* (Ur Intervju Lotta -120320).

6. RESULTATDISKUSSION

Här analyseras och diskuteras mitt resultat och det jag kom fram till under uppsatsskrivandet. Jag svarar på resultatet av forskningsfrågorna och även de tankar jag hade i början av skrivandet. Mina tankar kring litteratur och vidare forskning.

6.1 Litteraturval

Av all litteratur jag undersökt i den här studien har det varit svårt att hitta några nackdelar eller något som skulle säga emot ett estetiskt arbetssätt i förskolan. Däremot är det många som förespråkar det estetiska uttrycket och användning av skapande. Till exempel Vecchi (2010) och Vygotskij (1998) och mina informanter. Att leta efter litteratur med estetisk inriktning på barn har givit mig en bredare syn på det estetiska fältet och det gäller verkligen att sälla bland mångfalden. Jag har upptäckt att det finns flertal författare som nämner lera i samband med skapande och estetiska läroprocesser med barn. Till exempel Änggård (Änggård, 2006) och Braxell (Braxell, 2010). Änggård (Änggård, 2006) menar även att pedagogen bör vara förebild som visar barnen tekniker och hur man går till väga i ett bildskapande. Nu när jag undersökt tillgång till litteratur inom området har jag upptäckt att det finns mer bara man vet hur man söker och det överraskade mig positivt och jag ser att jag kan ha nytta av det i framtiden. Jag har upptäckt att jag hittat mer forskning och ett större utbud när det gäller estetiskt arbete med barn och all litteratur har jag inte kunnat ta med i den här uppsatsen.

6.2 Slutsats utifrån forskningsfrågorna

Min avsikt var att ta reda på pedagogers tankar kring estetiskt arbete med barn. Jag ville hitta en vetenskaplig förankring kring estetiskt arbete och jag har inspirerats av filosofer, forskare och teorier kring barns lärande och forskning i den här studien. Utifrån äldre och modernare teorier ville jag se om det gick att koppla till arbete med skapande material eller till det estetiska området. Jag har kommit fram till att både pedagoger tänker och författare har skrivit om att ett estetiskt arbetssätt är ett viktigt verktyg för barns lärande.

Jag ser genom min studie att barnen får möjlighet ute i förskolorna att uttrycka sig på olika sätt och får stöd av pedagoger i att bygga en grund för sina olika utvecklingsområden.

Kommunikation i gemensamma skapandelekar ser jag att mina informanter tycker är värdefullt då de gärna observerar och reflekterar över vad barnen säger och gör.

Alla informanter belyste att språket går att utveckla i ett arbete med lera och då kan jag se att pedagogerna arbetar enligt skolverkets syn på hur en förskoleverksamhet ska bedrivas. Med tanke på att demokrati och att en grund för skriv- och läsutveckling ska präglade förskolan ger pedagogerna barnen ett verktyg i form av att erbjuda estetisk verksamhet. Barnen ges möjlighet att få utforska, arbeta i tema och projekt och erbjuds en mångfald av pedagogerna i form av bland annat naturupplevelser, måla, lera och de får uppleva saker med sina sinnen. Ser man ur Freinets (Svedberg, 2000) synvinkel och Steiners (Steiner, 2009) så förespråkar de bägge den konstnärliga sidan hos barn och informanterna har samma tankar och en önskan om en stor ateljé eller verkstäder där en stor tillgång av estetiskt material finns tillhanda. Även Malaguzzi (Svedberg, 2000) och Vygotskijs (Vygotskij, 1998) teorier speglar sig i pedagogernas strävan efter mer estetiska utmaningar för barnen. Vygotskij menar att det är i leken barnen tolkar sina liv och dramatiserar och därav bor det estetiska behovet att få uttrycka sig redan i barnet, det behövs bara en vuxen som kan sätta sig i dialog för att det ska resultera i inläring (Vygotskij, 1998, s 9-).

Värdegrundsarbetet kan jag se att informanterna tar del av då de låter barnen samarbeta i temaarbete eller skapande där barnen får berätta, reflektera och synliggöra för sig själva och varandra vad de upplevt och lärt sig. De ges möjlighet att se varandras skapande och får tänka på olika sätt. Samtal och återberätta är något som bland annat som Marianne, Carola, Sara och Jeanette och Majja talar om under intervjuerna. Alla informanter har tron på att lerarbete och annat estetisk verksamhet främjar språkutvecklingen hos barnen.

Jag kan se att samtliga pedagoger i studien visade upp ett arbetssätt där barnen ges tillfälle att få uttrycka sig på olika sätt och uttrycksmedlen varierade från natur-upplevelser, lera, demokratiska förhandlingar och samtal till att få bekanta sig med färger, sång och dans.

Hur använder sig pedagoger av leran i förskoleverksamheten?

Pedagogerna i min studie använder leran till att arbeta i tema eller projekt, inskolningarna, språkfokus och till att utforska materialet i sig för en sinnlig upplevelse, skapa tredimensionellt, teknikkunskap och tillgången verkas finnas på samtliga förskolor.

Vad anser pedagoger om leran som ett verktyg i det pedagogiska arbetet på förskolan?

Pedagogerna ser leran som ett komplement och ett material som är roligt för barnen att utforska. Det varierar på förskolorna i min studie hur mycket barnen arbetar med leran och det beror oftast på vilken pedagog och pedagogens eget förhållande till lera. Alla pedagoger ser

en möjlighet med att använda den i olika sammanhang till exempel för att avbilda bubblor som barnen intresserar sig för just nu. Det framgick att pedagogerna hade olika erfarenheter och kunskaper kring teknik och hantering av lera.

Vilken funktion anser pedagogerna att leran fyller för barnen?

Utifrån observation och intervjuerna kan jag se en betydelsefullhet att använda leran i skapande verksamhet. Barnen får uppleva ett annorlunda och spännande material som även erbjuder ett sätt att få använda sina sinnen. Språket används genom lerarbeten på ett sätt där barnen får öva sin språkliga förmåga genom att samtala med sina kamrater och pedagoger men även bildligt uttrycka sig genom leran.

6.3 Slutord

Det förvånade mig att jag inte stötte på mer motstånd mot lerarbete då det är ett ganska kladdigt material som lätt smutsar ned bordet och det krävs ordentlig städning efteråt. Att tillgången till lera var stor gläder mig och att pedagogerna ser den som användbar för barnen. Min studie visar på att pedagogerna använder sig av estetisk verksamhet för lärande där barn får vara tillsammans. Därav får barnen även tillgång till att möta andras sätt att hantera olika problem som hjälper dem att vara delaktig och möta ett demokratiskt synsätt där alla är betydelsefulla i förskolan. Det framkommer att det är den enskilda pedagogens intresse som styr vilken sorts estetisk verksamhet som barnen mest får ta del av men mina informanter pratade om att det går att komplettera varandra i en arbetsgrupp och dela upp områdena de arbetar kring.

6.4 vidare forskning

- Jag kan tänka mig att det vore intressant att studera och göra en fördjupning i estetisk verksamhets betydelse för kommunikation och språkutveckling hos barn med tanke på det mångkulturella samhället och många barn med flera språk.
- Jag har också blivit nyfiken på pedagogens roll i skapande. Hur mycket ska pedagogen styra en aktivitet?

7. REFERENSER

Litteraturförteckning

- Braxell, S.**, 2010. *Skapande barn*. Tryck: Elanders Sverige Ab: Lärarförbundets förlag.
- Furness, K. & E. A.**, 2011. *Formulera*. Tryckt: Elanders i Falköping: Stockholms stad, Reggio Emilia institutet.
- Gustavsson, B.**, 2000. *Kunskapsfilosofi*. Smedjebacken : Wahlström & Widstrand.
- Kennedy, B.**, 2012. Glöm inte demokratin. *Förskolan 1/12*.
- Krechevsky Mara och Mardell Ben I Projekt Zero, R. C.**, 2011 . *Att göra lärande synligt, barns lärande-individuellt och i grupp*. Elanders: Stockholms universitets förlag.
- Krokmark, T. (.**, 2008. *Den tidlösa pedagogiken*. 1:4 red. Tryckt:Elanders Hungary Kft: Krokmark och Studentlitteratur.
- Kullberg, B.**, 2004. *Etnografi i klassrummet*. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, S. o. S. B.**, 2011. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2:5 red. Tryck: Elanders Beijing Printing Co, Ltd, China: Författarna och Studentlitteratur.
- Lindström Lars I Svedberg, L. o. M. Z.**, 2000. *Boken om Pedagogerna*. Falköping, Elanders Gummessons: författarna och Liber Ab.
- Mäkelä, E** 2011. *Slöjd som en berättelse-om skolungdom och estetisk perspektiv* (Elektronisk) Tillgänglig:< <http://umu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:441062>> (2012-juni).
- Nöjd, M.**, 2012. Olika rön om hur hjärnan påverkas.Tidskrift: *Förskolan 1/12*.
- Norman, C.**, 2008. *Keramik 1, lera som form och uttryck*. Borås: Bilda förlag.
- Olsson, S. S. o. H.**, 2011. *Forskningsprocessen-kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. Tryck, Graphycems, Spanien: Författarna och Liber Ab.
- Richter, E.**, 2012. Ta skapandet på allvar, Tema Estetikens kraft. *Förskolan, tidningen för alla förskollärare, utges av lärarförbundet*, 1/12, s. 18-22.
- Skolverket Lpfö, r.-2.**, 2010. *Läroplan för förskolan Lpfö 98, reviderad 2010*. Stockholm: skolverket, Fritzes kundservice(www.fritzes.se).
- Skolverket**, 2011. *Förskolans och skolans värdegrund-förhållningssätt, verktyg och metoder*. stockholm: Skolverket, Fritzes kundservice.
- Smith, S.**, 2011. *Vygotskij och de små och yngre barnens lärande*. tryckt i Hungary, Elanders Hungary Kft: Studentlitteratur Ab, Lund.

- Steiner, R.**, 1994. *Waldorfpedagogik*. Trosa Tryckeri Ab: Telleby Bokförlag, Järna.
- Steiner, R.**, 2009. *Barnets lek och arbete, de tre första sjuårsperioderna*. Tryck: Wrå förlag: Levande kunskap, stockholm AB. www.bokhandeln-vidar.se.
- Strandberg, Leif** 2006. *Vygotskij i praktiken, bland plugghästar och fuskklappar*. Tryck WS Bookwell,Finland: Nordsteds Akademiska Förlag.
- Stukát, S.**, 2011. *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Tryckt i Polen: Studentlitteratur Ab, Lund.
- Svedberg, L. o. M. Z.**, 2000. *Boken om pedagogerna*. Tryck: Elanders Gummessons, Falköping: Liber AB, Stockholm.
- Svenaesus F, Red. o. Bornemark. J.**, 2009. *Vad är praktisk kunskap?*. Huddinge: södertörns högskola, tryck: E-print, stockholm.
- Vecchi, V.**, 2010. *Art and Creativity in Reggio Emilia*. Print in Great Britain by TJI Digital,Padstow,Cornwall: Routledge.
- Vygotskij, L. S.**, 1998. *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Uddevalla, MediaPrint AB: Daidalos AB.
- Wehner-Godée, C.**, 2003. *Att fånga lärandet*. Uppsala: Liber Ab.
- Wetterholm, H.**, 1992. *det synliga språket- en lärobok i bild*. tryckt i Malmö, Team Offset: Runa förlag Ab, Stockholm.
- Änggård, E.**, 2006. *Barn skapar bilder i förskolan*. Danmark Naarayana Press: Författaren och Studentlitteratur.

Internet:

www.skolverket.se/skolutveckling/forskning
granskad 2011. *Hur kan förskolan bidra till barns språkutveckling?*, u.o.:
utvecklingsavdelningen, skolverket.

www.ne.se/estetik

www.ne.se/lera

8. BILAGOR

8.1 Brev till informanter

Hej!

Jag heter Eva Sälling och studerar sista terminen på Södertörns högskola. Utbildningen är en kombinationslärarutbildning mot förskola med interkulturell inriktning. Det innebär att jag samtidigt med studierna arbetar på en förskola där jag även har min VFU-praktik.

Nu håller jag på att skriva mitt examensarbete som inriktar sig på hur det estetiska arbetet i förskolan ser ut.

Syftet med min undersökning är att få syn på pedagogers tankar kring estetiskt arbete med barn. Jag vill med min undersökning ta reda på vilka estetiska läroprocesser som våra förskolor använder sig av och hur det hjälper barns utveckling. Hur gör pedagoger för att nå målet med att skapa mångfald i lärandet som både forskning och läroplanen för förskolan belyser? Hur kan pedagoger utveckla den estetiska verksamheten?

Förskolan ska präglas av en verksamhet där riktlinjerna säger att pedagoger ska;

”ge barn möjlighet att utveckla sin förmåga att kommunicera, dokumentera och förmedla upplevelser, erfarenheter, idéer och tankegångar med hjälp av ord, konkret material och bild samt estetiska och andra uttrycksformer” 2.2 Utveckling och lärande, finns att läsa i läroplanen för förskolan, lpfö98 rev 2010 (skolverket, 2010 s 11).

Jag undrar om det finns möjlighet att träffa två eller tre pedagoger (minst en förskollärare) på er enhet för min etnografiska studie. Har ni någon pedagog med kunskap om verksamhet i ateljé/skapande kan den personen vara intressant för en intervju. Varje intervju beräknas ta cirka 45 min.

Jag önskar att komma för att intervjua dem:

måndagen den 12 mars (endast fm),

tisdagen den 20 mars eller onsdagen den 21 mars.

För bearbetning och analys av materialet önskar jag använda diktafon (ljudupptagning).

Enligt forskningsetiska principer kommer jag att aidentifiera samtliga namn och underlag för intervjuerna som jag samlat in. Den som blir intervjuad kan när som helst avbryta samtalet om det behövs.

Ser fram emot ert deltagande och hoppas att det finns några som vill bli intervjuade

Svara gärna med ett mail eller ring om det finns önskemål på en speciell tid under dagen-

Epost: ...

Tele: ...

mvh. Eva Sälling

8.2 Intervjufrågor:

Vilken utbildning har du?

Vilken ålder på barn arbetar du med just nu?

Vad tänker du på när du hör ordet estetiskt arbete med barn?

Hur tänker du att du kan bidra till barns språkutveckling, om du kopplar det till ett estetiskt ämne som bild, skapande och form?

Vilken storlek på barngrupp är lämplig för att se lärandeprocesserna?

Vilka lersorter känner du till? Vilken sort anser du vara lättast för barnen att arbeta med?

Tillgänglighet till lera på din förskola?

Vilken miljö anser du är bra för att kunna arbeta med lera? Berätta!

Finns det fördelar/nackdelar med användning av lera?

På vilket sätt ser du ett lärande hos barnen eller hur ser du på lärandet i lerarbete?

Vilka estetiska verksamheter ägnar ni er åt på din förskola? Någon favorit?

Ditt eget förhållande eller erfarenhet till lera eller annat estetiskt arbete med barn?

Använder du lera/estetiskt arbete ofta, spontant eller som en del i planerad verksamhet?

Om inte, varför?

Vilka förberedelser behövs, vilka tillbehör använder du? Med tillbehör menar jag kniv, saker att göra avtryck med eller något att lägga lera på och så vidare.

Skulle du tänka dig att använda lera som hjälp för barns språkutveckling och iså fall på vilket sätt? Varför tror du att det kan vara en hjälp för språket?